

Jelenségnaptár Programajánló

A bolygók járása (április)

Merkúr: A hónap első felében kereshető napkelte előtt a keleti látóhatár közelében, de nagyon kedvezőtlen a láthatósága. Április 1-jén még háromnegyed órával kel a Nap előtt, és ez az érték fokozatosan romlik, 15-ére eltűnik a kelő Nap fényében. Ezután május 9-ig nem figyelhető meg.

Vénusz: Napnyugta után látható a nyugati égen, magasan ragyog a látóhatár felett. Sokáig észlelhető, közel négy órával nyugszik a Nap után. Fényessége $-4,5^m$ -ról $-4,7^m$ -ra nő, 30-án éri el legnagyobb fényességét. Az átmérője $25,5''$ -ről $38,3''$ -re nő, fázisa $0,47$ -ről $0,26$ -ra csökken.

Mars: Előretartó mozgást végez a Capricornus csillagképben. Kora hajnalban kel, a délkeleti ég alján látható. A láthatósága eddig nem javult, mivel a Mars egyre korábban kel, de a Nap is egyre hamarabb kel fel, a két hatás kioltja egymást. Fényessége egyre gyorsabban nő, $0,8^m$ -ról $0,4^m$ -ra, látszó átmérője $6,4''$ -ről $7,6''$ -re változik.

Jupiter: A Sagittarius csillagképben végzett előretartó mozgása fokozatosan lassul. Éjfél után kel, az éjszaka második felében kitűnően megfigyelhető a délkeleti-déli égen ragyogó, sárgásfehér fényű égitestként. Fényessége $-2,2$ magnitúdó, átmérője 39 ívmásodperc.

Szaturnusz: Egyre lassuló előretartó mozgást végez a Capricornus csillagképben. Éjfél után kel, az éjszaka második felében figyelhető meg alacsonyban a délkeleti-déli égen. Fényessége $0,6^m$, átmérője $17''$.

Uránusz: A Nap közelsége miatt nem figyelhető meg. 26-án együttállásban van a Nappal. Továbbra is előretartó mozgást végez az Aires csillagképben.

Neptunusz: Csak a hónap utolsó napjaiban kísérhető meg felkeresése az Aquarius csillagképben, ahol továbbra is előretartó mozgást végez.

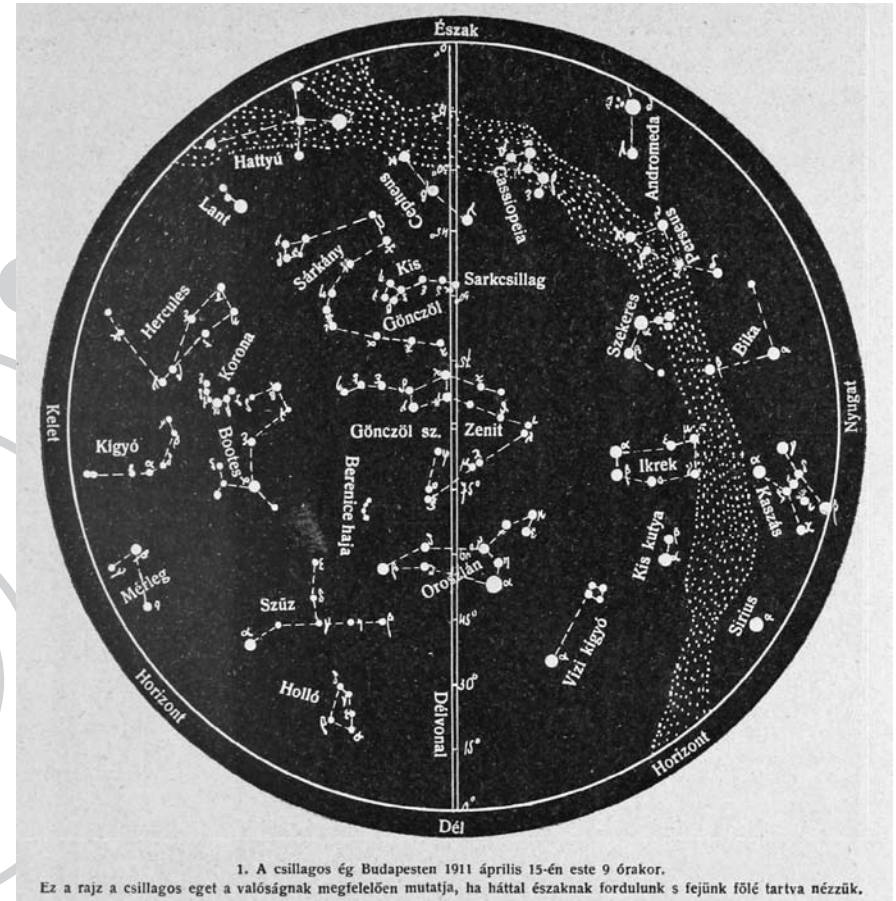
Kaposvári Zoltán

Csillagászati krónika

Az előző századforduló markáns ismeretterjesztő társulása volt az Uránia Magyar Tudományos Egyesület. A német mintára létrehozott szervezet az 1900-as években valóságos fogalomnak számított ismeretterjesztő előadásaiival, kulturális programjaival, melyek között csillagászati jellegűek is akadtak szép számmal. Központja, az Uránia Tudományos Színház később filmszínházzá alakult, a tudomány kiköltözött falai közül, bár alkalmileg otthont adott csillagászati előadásoknak még az 1950-es években is (Almár Iván közlése). Az Uránia elnevezés szerencsére mindmáig fennmaradt, az évtizedek során a környékbeli boltok is fel-felvették az Uránia nevet: cukrászda, élelmiszer-áruház is büszkén viselte a jól csengő elnevezést, a közeli gyógyszertár ma is Urániához van „címezve”, akárcsak a szomszédos ékszerház. Szerzte az országban több Uránia mozi is működött, meglehet, elnevezésük még azokból az időkblől marad fenn, amikor a fővárosi Uránia Tudományos Színház műsorait, programjait vidéken is előadták.

Megmaradtak az Uránia népszerű tudományos folyóiratának számai is. A Molnár Viktor, Klupathy Jenő és Szász Károly szerkesztésében készülő folyóirat gazdag ismeretterjesztő tartalmat kínált, hasonlóan a nagymúltú Természettudományi Közlönyhöz. Az Uránia egyik legszorgalmasabb csillagász szerzője Tass Antal (1876–1937) volt, az ógyallai csillagvizsgáló obszervátora, későbbi aligazgatója.

A csillagászat aktuális újdonságairól közölt hosszabb-rövidebb összegzéseket, ismertette az égbolt aktuális jelenségeit, felhívta a figyelmet arra, hogy mikor milyen érdekesség várható. „Csillagászati krónika” című rovata 1911 elejétől csillagterképekkel bővült, melyek közül most az áprilisi égboltot bemutató térképet közöljük. Nem valami

szép ez a térkép, a halványabb csillagképek közül sokat nem is találunk meg rajta, de a fontosabbak, fényesebbek azért némi kitarással kibogarászhatók. Sajnos Tass Antal rovata nem volt hosszú életű, utoljára 1919 elején jelentkezett, akkor már csillagterképek nélkül. A háborús időszak pénztelensége ugyancsak meglátszott a folyóirat tartalmán, majd rendszerességén is. 1924-ben, a 25. évfolyammal meg is szűnt.

Most azonban még a boldog békeidőkben járjunk, lássuk mi foglalkoztatta Tass Antalt 1911 áprilisában? Nem meglepő, hogy első sorban változócsillagok. Beszámol a Nova Lacertae 1910 (DI Lac) felfedezéséről. Az

új csillaggal kapcsolatban megjegyzi, hogy a kitörés előtti időszakban Wolf, Barnard és Hertzsprung is fotografálta az adott égitestet, innen tudható, hogy a prenova fényessége 14 magnitúdó volt. Megjegyzi, hogy a Yerkes Obszervatórium 40 hüvelykes refraktorával észlelve a Nova Lac két különböző fókuszban adott éles képet: „Az egyik a távcső normális fókuszában volt éles, a másik pedig akkor, mikor az oculárnak az objektívól való távlatát 8 mm-rel nagyobbították. Ilyen kettős képet az 1893-ban felfedezett Nova Geminorum is mutatott. A Nova Lacertae normális fókuszú képe színezett és vöröses udvarral bír, az abnormá-

lis focusu képe karminvörös, zöldesszürke színű udvarral. Ez utóbbi kép valószínűleg a Ha-val jelölt hidrogén-vonalaktól ered." A továbbiakban is vissza-visszatér a változócsillagok világához, felsorolja az 1911 januárjában felfedezett mind a nyolc új változót, később, az égbolt ismertetésénél pedig szó esik az Algólról, a T CrB-ről és a Nova Persei 1901-ről (GK Per), amely tíz évvel később már jelentősen elhalványodott, de 0 magnitúdós maximuma bizonyára sokakban még eleven emlékként élt. Akárcsak a Halley-üstökös 1910-es látogatása, habár Tass már a kométa jelentős elhalványodásáról tudósít: február végén Gromessiat már 14 magnitúdósként fotografálta Algírból.

Ilyen volt az égbolt 1911 áprilisában: „Fent a zenithben delel a Nagy Medve, szekérének rúdja kelet felé fordult. Ennek második csillagát, ζ Ursae majorist már Riccioli a XVII. század közepén kettős rendszerűnek ismerte fel. A Nagy Gönczöltől a meridián mentén északra a Sárkány farkát, a Kis Gönczölt és a Cepheust találjuk. A zenithtől délre pedig az Oroszlánt. A keleti horizont fölött a Kígyót és Herculest, az északkeleti fölött a Hattyút és a Lantot, a délkeleti fölött a Mérleget és a Hollót látjuk; a Mérleg és az Oroszlán között pedig a Szüzet, melytől északra esik Berenice haja. Herculesben van két oly kettős csillag, melyeknek távolsait is

ismerjük. Ezek ζ és μ Herculis. Az előbbi parallaxisa 0.17, az utóbbié 0.12 ívmásodperc; az előbbi tömege a Nap tömegének 0.4, az utóbbié pedig a Nap tömegének 0.6-od része. A Hattyúnak τ -val jelölt csillaga is kettős csillag, parallaxisa 0.12 ívmásodperc, tömege pedig a Napénak csak 0.1-ed része. Hercules és Bootes csillagképek között találjuk az északi Koronát." Ez az ismertető jó eligazítást nyújt napjainkban is, legfeljebb az adatok szorulnak némi revízióra. Az Uránia 1911-es térképét ma is használhatjuk égi tájékozódásra – vagy éppen valamilyen mobiltelefon-applikációt. Kinek mi tetszik.

Mzs

A Vénusz az M45-ben

Április 3-án a Vénusz elhalad az M45 előtt (18:55 UT), így ez lehet az év egyik leglátványosabb együttállása. A fényes bolygó alig 12'-re lesz látható a Meropétól, így bőven a halmaz határain belül, annak csillagai között ragyog majd. A bolygók rendkívül ritkán közelítik meg ennyire az M45-öt, így mindenképp használjuk ki a különleges lehetőséget. A csillagászati szürkület végén is 25° magasan lesz látható a csodálatos égi páros, így a megfigyelést csupán az időjárás befolyásolhatja.

Égi kalendárium, www.mcse.hu

A Vénusz és a Fiastyúk együttállása 2010. április 1–2–3-án Landy-Gyebnár Mónika felvételein

BEMUTATÓ ÉS KÖZÖSSÉGI CSILLAGVIZSGÁLÓK

Agóra Tudományos Élményközpont

4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
www.agoradebrecen.hu/

Bajai Bemutató Csillagvizsgáló

6500 Baja, Tóth Kálmán u. 19.
www.bajaobs.hu/bbcs

Balaton Csillagvizsgáló

8184 Balatonfüzfő, Sport Centrum
www.balatoncsillagvizsgalo.hu

B&B Csillagvizsgáló Kft.

6400 Kiskunhalas, Kossuth u. 43.
www.csillagvizsgalo.eu

Bay Zoltán Oktatóközpont

5700 Gyula, Városerdő
mzljajos@gmail.com

Bődök Zsigmond Bemutató Csillagvizsgáló

7751 Bóly, Békáspusztá
draconid@freemail.hu

Bődök Zsigmond Csillagda

930 52 Blahová 54, Szlovákia
www.uma.sk

Canis Maior Csillagvizsgáló

8800 Nagykanizsa, Zrínyi u. 18.
www.nae.hu

Fényi Gyula Csillagvizsgáló

3523 Miskolc, Fényi Gyula tér 10.
users.atw.hu/fenyigyula/

Gaia Csillagda

3556 Kisgyőr, Szőlőkajla u. 8.
ronaorzo.csillagpark.hu/

Gedőcz-tetői Csillagvizsgáló

3100 Salgótarján, Gedőcz u. 36.
www.csillagvizsgalo.starjan.hu/

Gordon Hopkins Csillagvizsgáló

Kossuth Zsuzsa Szakképző Iskola
2370 Dabas, József A. u. 107.

Győri Egyetemi Bemutató Csillagvizsgáló

Győr, Egyetem tér 1. K3. gyor.mcse.hu

Hármashegyi Csillagda

Debrecen-Nagycsere, Természet Háza
zsuzsivasut.hu/termeszethaza

Haynald Observatórium

Szent István Gimnázium
6300 Kalocsa, Hunyadi J. u. 23–25.

Hegyháti Csillagvizsgáló

9915 Hegyhátsál, Fő u. 19.
www.observatory.hu/

Hortobágyi Csillagda

Fecskeház Erdei Iskola
4071 Hortobágy-Máta, goo.gl/xDTEq4

Jászberényi Csillagvizsgáló

5100 Jászberény, Bercsényi út 1.
jaskonyvtar.hu/csillagda/

Kecskeméti Főiskola Csillagvizsgálója

6000 Kecskemét, Kaszap u. 6–14.
kefoportal.kefo.hu/csillagvizsgalo-2

Kiss György Csillagda

5931 Nagyszénás, Ságvári utca 26.
www.kgyocsillagda.atw.hu/

Kőszeg Város Oktató- és Bemutató Csillagvizsgálója

Béni Balogh Ádám Általános Iskola
9730 Kőszeg, Deák F. u. 6.

www.gae.hu

Kövesligethy Radó Oktató és Bemutató Csillagvizsgáló

9700 Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4.
www.gae.hu

Kulin György Bemutató Csillagvizsgáló

Könyves Kálmán Gimnázium
1043 Budapest, Tanoda tér 1.
kulincsillagda.hu/

MCSE Csillagtanya

8093 Lovasberény, János-hegyi út
www.mcse.hu

Pannon Csillagda

8427 Bakonybél, Szt. Gellért tér 9.
www.csillagda.net

Polaris Csillagvizsgáló

1037 Budapest, Laborc u. 2/c.
polaris.mcse.hu

Posztoczky Károly Bemutató Csillagvizsgáló

és Múzeum
2890 Tata, Eötvös u. 19.
www.titkom.hu/tatacsillagda.html

Specula (Varázstorony)

Eszterházy Károly Főiskola
3300 Eger, Eszterházy tér 2.
varazstorony.ektif.hu/

Svábhegyi Csillagvizsgáló

CSFK CSI, 1121 Budapest, Konkoly-Thege M. út 15–17.
www.konkoly.hu

Dr. Szabó Gyula Bemutató Csillagvizsgáló

3534 Miskolc, Dorottya u. 1.
csillagda.web44.net/

Szegedi Csillagvizsgáló

6726 Szeged, Kertész utca
astro.u-szeged.hu/

Tápiómenti Bemutató Csillagvizsgáló

2241 Sűlysáp, Régi Úri út
www.sacse.hu

Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgáló

8000 Székesfehérvár, Fürdősor 3.
telapo.datatrans.hu/Telapo/index.htm

TIT Uránia Bemutató Csillagvizsgáló

5000 Szolnok, Jubileum tér 5.
www.tit-szolnok.hu

Zselici Csillagpark

7477 Zselickisfalud, 064/2 hrsz.
zselicicsillagpark.hu

Polaris Csillagvizsgáló
ÓBUDA

Az MCSE közösségi csillagvizsgálója, a Polaris változatos programokkal várja az MCSE-tagokat és az érdeklődőket. Címünk: 1037 Budapest, Laborc u. 2/c., tel: 06-70-548-9124. **MCSE-tagok számára programjaink ingyenesek.**

Távcsöves bemutató minden kedden, csütörtökön és szombaton este (derült idő esetén). A belépődíj felnőtteknek 1400 Ft, diákoknak 700 Ft.

Csoportokat (min. 15, max. 30 fő) előzetes egyeztetés alapján fogadunk.

Keddenként 18 órától **MCSE-klub**. Tagfelvétel, távcsöves tanácsadás, egyesületi programok megbeszélése.

Szerdánként 17 órától **gyermekszakkör** a 8–12 évesek számára.

Csütörtökönként 18 órától **ifjúsági szakkör** a 13–19 éves korosztály számára.

Észlelőszakkör és **tükörorszoló kör** minden korosztály számára.

A szakköri foglalkozásokon való részvétel feltétele az MCSE-tagság.

További információk: www.mcse.hu

Helyi csoportjaink, partnereink

Baja: Összejövetelek szerdánként 17:30-tól a Tóth Kálmán u. 19. alatti bemutató csillagvizsgálóban. Hegedüs Tibor +36-20-9370-042, baja@electra.bajaobs.hu.

Debrecen: A MACSED összejövetelei csütörtökönként 18 órától az Újkerti Községi Házban (a hónap első csütörtökén az Agórában). Információk: macsed.csillagpark.hu

Dunaújváros: Péntekenként 16:00–18:00 között összejövetelek a Munkás Művelődési Központban.

Hajdúböszörmény: Kéthetente keddenként 18 órától találkozók a Sillye Gábor Művelődési Központban. mcsehboszcsop@gmail.com

Eger: Kéthetente szakköri foglalkozás a Líceum Varázstornyában (Specula). Információk: eger.mcse.hu

Esztergom: A Technika Házában minden szerdán 18 óráig találkoznak a tagok.

Győr: Péntekenként páros héten napnyugtától bemutató a csillagvizsgálóban (Egyetem tér 1.).

Kaposvár: Minden hónap első péntekjén 18 óráig találkozik a bányai Panoráma Panzióban.

Kiskun Csoport: Az aktuális havi programok a csoport honlapján: kiskun.mcse.hu, tel.: +36-30-248-8447

Miskolc: A programokkal kapcsolatban Leitner Zsolt ad felvilágosítást. E-mail: universe@hdsnet.hu

Paks: Összejövetel minden szerdán 18 órától az ESZI egyik osztálytermében, jó idő esetén az udvaron távcsövezés.

Pécs: Minden hétfőn 18 óráig találkoznak a helyi MCSE-tagok a Zsolnay Kulturális Negyed planetáriumának előadótermében.

Szeged: Felvilágosítás Orosz Tímeánál, orosz.ti@gmail.com, www.facebook.com/mcseszhs

Tata: Foglalkozások péntekenként 18 órától a Posztoczy Károly Csillagvizsgálóban.

Tápiómente: Kiss Szabolcs, e-mail: achilles@freemail.hu

Zalaegerszeg: Felvilágosítás Csizmadia Szilárdnál, tel.: +36-70-283-5752, e-mail: zeta1@freemail.hu